

მაია კოპალეიშვილი¹

საქართველოს კონსტიტუციის მე-8 მუხლი² საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში

შესავალი

საქართველოს კონსტიტუციის მე-8 მუხლი განსაზღვრავს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის ურთიერთობას. დასახელებული მუხლის შინაარსი კონსტიტუციით განმტკიცებული თანასწორობის უფლებასთან კონტექსტში რამდენჯერმე გახდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობის საგანი. ჩვენი მიზანია გავანალიზოთ, თუ როგორ განმარტავს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციის მე-8 მუხლს სხვადასხვა რელიგიური ორგანიზაციების თანასწორობის უფლებასთან კავშირში.

საკონსტიტუციო სასამართლომ რამდენიმე საქმე განიხილა, რომლებშიც განმარტა კონსტიტუციის დასახელებული ნორმა. ამასთან, საკონსტიტუციო სასამართლო ხაზგასმით მიუთითებს, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო არ დგას კონსტიტუციის კონკრეტული მუხლით დადგენილი მოთხოვნების ამომწურავი განმარტების საჭიროების წინაშე და წარმოდგენილი მსჯელობა მიემართება მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების კონსტიტუციური ჩანაწერის განმარტებას განსახილველი საქმის კონტექსტში.³

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტება

1. პირველი საქმე, რომელშიც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დასახელებული მუხლის შინაარსზე იმსჯელა, იყო 2002 წლის 22 ნოემბრის განჩინება საქმეზე N2/18/206.⁴ მოსარჩელის აზრით, თანასწორობის უფლებას ეწინააღმდეგებოდა “საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ

¹ ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორი, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი (2009-2019წწ.)

² საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ძალაში შესვლამდე (16.12.2018) იგივე შინაარსის დებულება მოცემული იყო კონსტიტუციის მე-9 მუხლში.

³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. პ.29.

⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 22 ნოემბრის განჩინება N2/18/206 საქმეზე „მოქალაქე ზურაბ აროშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის” კონსტიტუციური შეთანხმების მე-6 მუხლის მე-6 პუნქტი, რომლის თანახმად, “სახელმწიფო ეკლესიასთან შეთანხმებით იძლევა ნებართვას ან ლიცენზიას, ეკლესიის ოფიციალური ტერმინოლოგიისა და სიმბოლიკის გამოყენებაზე, აგრეთვე, საღვთისმსახურო პროდუქციის დამზადებაზე, შემოტანასა და მიწოდებაზე”. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ, დაუსაბუთებლობის საფუძველით, დასახელებული საქმე არ მიიღო არსებითად განსახილველად.

განჩინებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა კონსტიტუციის მითითებული დებულება. სასამართლომ აღნიშნა, რომ კონსტიტუციით „აღიარებულია საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლი საქართველოს ისტორიაში, ასევე მისი დამოუკიდებლობა სახელმწიფოსაგან. ... კონსტიტუციური შეთანხმებით გათვალისწინებული ურთიერთობების სუბიექტებს წარმოადგენენ ერთის მხრივ, საქართველოს სახელმწიფო და მორეს მხრივ, მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესია და არა სხვა რომელიმე რელიგიური ორგანიზაცია, რასაც მოწმობს კონსტიტუციური შეთანხმების პრაქტიკულად ყველა მუხლი. საქართველოს სახელმწიფოს მიერ კონსტიტუციური შეთანხმების დადება მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან განპირობებულია მისი განსაკუთრებული როლით საქართველოს ისტორიაში. ... თუმცა, კონსტიტუციური შეთანხმების მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან გაფორმება არ გამორიცხავს საქართველოში სხვადასვა რელიგიური ორგანიზაციების არსებობას, ასევე არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს მათი საქმიანობის შეზღუდვას და მით უმეტეს აკრძალვას, რაც გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისი დებულებიდან: “სახელმწიფო აცხადებს რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებას” ... “1. ყოველ ადამიანს აქვს სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლება. 2. დაუშვებელია ადამიანის დევნა სიტყვის, აზრის, აღმსარებლობის ან რწმენის გამო, აგრეთვე მისი იძულება გამოთქვას თავისი შეხედულება მათ შესახებ”. ამავე განჩინებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეკლესიისთვის მართლმადიდებლური სიმბოლიკით, ტერმინოლოგიით, საღვთისმსახურო პროდუქციით სარგებლობა არ იყო ექსკლუზიური უფლებამოსილება. სასამართლომ აღნიშნა, რომ „ნებისმიერ რელიგიურ ორგანიზაციას საქართველოში საქართველოს ეკლესიის თანაბრად აქვს უფლება ყოველგვარი ნებართვის გარეშე გამოიყენოს საკუთარი სიმბოლიკა, ტერმინოლოგია, საღვთისმსახურო პროდუქცია“.

2. სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის ურთიერთობისა და კონსტიტუციით განმტკიცებული თანასწორობის უფლების შესახებ საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა ასევე 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილებაში, საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, ააიპ „საქართველოს სიცოცხლის სიტყვის ეკლესია“, სსიპ „ქრისტეს ეკლესია“,

სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“, ააიპ „მეშვიდე დღის ქრისტიან-ადვენტისტთა ეკლესიის ტრანსკავკასიური იუნიონი“, სსიპ „ლათინ კათოლიკეთა კავკასიის სამოციქულო ადმინისტრაცია“, ააიპ „ქართველ მუსლიმთა კავშირი“, სსიპ „წმინდა სამების ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

მოსარჩელე მხარის განმარტებით, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის სადავო ნორმა (168-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი) უპირატეს მდგომარეობაში აყენებდა საქართველოს საპატრიარქოს და უქმნის მომსახურების უფრო ხელსაყრელი პირობებით შემენის შესაძლებლობას. სადავო ნორმა ჩათვლის უფლების გარეშე დღგ-ის გადახდისგან ათავისუფლებდა საპატრიარქოს დაკვეთით ტაძრებისა და ეკლესიების მშენებლობას, რესტავრაციასა და მოხატვას. მოსარჩელები არიან არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირებად და საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად დარეგისტრირებული რელიგიური ორგანიზაციები, რომლებიც ეწევიან რელიგიურ საქმიანობას. მოსარჩელებს მიაჩნდათ, რომ საგადასახადო კოდექსის ზემოაღნიშნული ნორმის შესაბამისი სადავო სიტყვები არაკონსტიტუციურია, ვინაიდან არსებითად თანასწორ პირებს, საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასა და სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის უთანასწორო მოპყრობას ადგენს. კერძოდ, უთანასწორო მოპყრობა გამოიხატება იმაში, რომ საქართველოს საგადასახადო კოდექსი შეღავათს მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან მიმართებით ან მის სასარგებლოდ აწესებს. მოსარჩელე მხარე მიიჩნევდა, რომ საქართველოს საპატრიარქო და მოსარჩელე რელიგიური ორგანიზაციები წარმოადგენენ არსებითად თანასწორ პირებს, ხოლო სადავო ნორმა მათ არ აძლევს იმავე სახის საგადასახადო შეღავათით სარგებლობის შესაძლებლობას, როგორიც გააჩნია საპატრიარქოს. მოსარჩელეთა აზრით, ამგვარი მოწესრიგება წარმოადგენს დისკრიმინაციას რელიგიური ნიშნით.

სასამართლო დაეთანხმა მოსარჩელებს, დააკმაყოფილა მათი მოთხოვნა და თანასწორობის უფლებასთან მიმართებით არაკონსტიტუციურად ცნო სადავო ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ჩათვლის უფლების გარეშე დღგ-ისგან ათავისუფლებდა მხოლოდ საქართველოს საპატრიარქოს დაკვეთით გაწეულ ტაძრებისა და ეკლესიების მშენებლობის, რესტავრაციისა და მოხატვის მომსახურებას.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ „მომსახურების გამწვევისათვის საგადასახადო შეღავათის დაწესება საშუალებას აძლევს მომსახურების მიმღებს, უკეთეს პირობებში, შედარებით ნაკლებ ფასად შეიძინოს იგი. ამდენად, სადავო ნორმა საშუალებას აძლევს საპატრიარქოს, მოსარჩელებთან შედარებით, უკეთეს პირობებში შეიძინოს ტაძრებისა და ეკლესიების მშენებლობის, რესტავრაციისა და მოხატვის მომსახურება, შესაბამისად, სახეზეა

მოსარჩელეთა მიმართ დიფერენცირებული მოპყრობა⁵. სასამართლოს განმარტებით, რელიგიური აღმსარებლობა, საკუთარი რწმენის შესაბამისად ცხოვრება წარმოადგენს კონსტიტუციით დაცულ უფლებას. ამ უფლების რეალიზება ხშირად არის დაკავშირებული სპეციალურად მსახურებისთვის შექმნილ სივრცეებთან, რომელთაც უპირობოდ მიეკუთვნება რელიგიური დანიშნულების მქონე შენობა-ნაგებობები. სამართლით მოწესრიგებულ ურთიერთობებში ეფექტური ჩართულობისა და რელიგიის თავისუფლებით ეფექტური სარგებლობის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი როლი აკისრია ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით ჩამოყალიბებულ რელიგიურ გაერთიანებებს. აღნიშნული არ მიემართება სახელმწიფოს რაიმე ვალდებულებას რელიგიურ ორგანიზაციებთან დაკავშირებით, თუმცა, ცხადია, რომ რელიგიური გაერთიანებების უმთავრესი მიზანი მორწმუნეთა მსახურებისთვის აუცილებელი პირობების შექმნა და რელიგიური საქმიანობის კოორდინაციაა, რაც რელიგიური მოთხოვნების შესაბამისად სამლოცველო შენობებისა და სარიტუალო ნაგებობების მშენებლობას მოიცავს.⁶ ... ამგვარი ნაგებობების მშენებლობა, რესტავრაცია, ასევე ამგვარ ნაგებობებში რელიგიური მსახურებისთვის აუცილებელი პირობების არსებობის ინტერესი, საქართველოს საპატრიარქოს მსგავსად, გააჩნია მოსარჩელე რელიგიურ ორგანიზაციებს. ამდენად, სადავო ნორმა ადგენს დიფერენცირებას არსებითად თანასწორ პირებს შორის, შესაბამისად, სახეზეა ჩარევა საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლით⁷ დაცულ სფეროში“.⁸

დასახელებულ საქმეზე სადავო ნორმის ლეგიტიმურ მიზნებად საქართველოს პარლამენტმა დაასახელა 1) ისტორიულ-კულტურული და არქეოლოგიურ-არქიტექტურული ფასეულობის მქონე საეკლესიო ნაგებობებისა და საეკლესიო საგანძურის სათანადო დაცვა, მოვლა-პატრონობა, კულტურულ-ისტორიული ღირებულების მქონე ტაძრების აღდგენა და რესტავრაცია-კონსერვაცია, აგრეთვე 2) საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლითა და ამავე მუხლის საფუძველზე საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიასთან დადებული კონსტიტუციური შეთანხმებით გათვალისწინებული ნორმატიული ჩარჩოს რეალიზაცია, კერძოდ, სახელმწიფოს მიერ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება ქვეყანაში.

⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება. პ.9.

⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება. პ.15.

⁷ 16.12.2018 წლამდე მოქმედი კონსტიტუციის რედაქცია. კონსტიტუციის დღეს მოქმედი რედაქციის მე-11 მუხლი.

⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება. პ.16.

სასამართლომ პირველ ლეგიტიმურ მიზანთან მიმართებით აღნიშნა, რომ სადავო ნორმით დადგენილ დიფერენციაციას არ გააჩნია ლოგიკური კავშირი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ინტერესთან. ამ ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა სრულად არის შესაძლებელი არსებითად თანასწორ პირებს შორის დიფერენცირების გარეშე.⁹

დიფერენცირების მეორე ლეგიტიმურ მიზანთან დაკავშირებით საქართველოს პარლამენტის პოზიციით, სახელმწიფოს მიერ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება საქართველოს ისტორიაში მოითხოვს საქართველოს საპატრიარქოსთვის გარკვეული პრივილეგიების მინიჭებას, შესაბამისად, დიფერენცირებულ მოპყრობას.

სასამართლომ აღნიშნულის საპასუხოდ მიუთითა, რომ კონსტიტუციური „ნორმის ჩანაწერი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების თაობაზე, ერთი შეხედვით, ისტორიული ფაქტის კონსტატაციასთან არის დაკავშირებული. თუმცა მისი მნიშვნელობა მხოლოდ კონკრეტული გარემოების აღიარებით არ ამოიწურება და ძირითადი კანონის ეს ჩანაწერი არ შეიძლება წავიკითხოთ კონსტიტუციის სხვა ნორმებისგან იზოლირებულად. ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება უპირველესად გამოიხატება კონსტიტუციურ დებულებებში, რომლებიც მართლმადიდებელ ეკლესიასთან მიმართებით არის განსაზღვრული. კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს კონსტიტუციური შეთანხმების დადების სავალდებულოებას სახელმწიფოსა და სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის, აღიარებს ეკლესიის დამოუკიდებლობას სახელმწიფოსაგან. მეტიც, საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი¹⁰ მოითხოვს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისობას კონსტიტუციურ შეთანხმებასთან, რაც ხაზს უსვამს სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის არსებული შეთანხმების სამართლებრივ მნიშვნელობას ნორმატიული აქტების იერარქიაში. იმავდროულად, განსახილველ ჩანაწერს ავტონომიური მნიშვნელობა გააჩნია და იგი უშუალოდ კონსტიტუციაში პირდაპირ მითითებული გარემოებებით არ ამოიწურება, თუმცა იგი არ მოითხოვს მართლმადიდებელი ეკლესიის პრივილეგიებულ მდგომარეობაში ჩაყენებას ნებისმიერ სამართლებრივ ურთიერთობაში. ... საქართველოს კონსტიტუციის ... ციტირებული ნორმის მნიშვნელობა არ არის მხოლოდ კონსტიტუციური შეთანხმების მიმართ წაყენებული მოთხოვნა, იგი, იმავდროულად, მიუთითებს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის სფეროში მოქმედი საყოველთაო პრინციპების გათვალისწინების აუცილებლობაზე სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის

⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება. პ. 27.

¹⁰ საქართველოს კონსტიტუციის დღეს მოქმედი რედაქციის მე-4 მუხლის მე-5 პუნქტი.

განსაზღვრისას. სახელმწიფოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარებაში ნებისმიერი პრივილეგიის მინიჭების დასაშვებობის თავისთავად მოაზრება აზრს დაუკარგავდა თანასწორობის უფლებას და შეუთავსებელი იქნებოდა საქართველოს კონსტიტუციის, მათ შორის, მე-7 მუხლის¹¹ და მე-9 მუხლის მე-2 პუნქტის¹² მოთხოვნებთან. ამდენად, ეკლესიის როლის აღიარებისთვის არსებული დიფერენცირების მართლზომიერება უნდა შეფასდეს საქმეთა ინდივიდუალური გარემოებებიდან გამომდინარე, კერძოდ, უნდა დადგინდეს, რამდენად მოითხოვს საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის განსახილველი პრივილეგიის მინიჭებას. საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების მიზანს არ წარმოადგენს მართლმადიდებლობის როგორც რელიგიური რწმენის უპირატესობის წარმოჩენა სხვა რელიგიებთან შედარებით. ეკლესიისთვის გარკვეული უფლების მინიჭება არ გულისხმობს იმავე უფლებით სხვა რელიგიური ორგანიზაციების მიერ სარგებლობის ხელშეშლას. ... ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება დაკავშირებულია მის ისტორიულ ღვაწლთან და არ ემსახურება მართლმადიდებელი ქრისტიანული რელიგიისთვის პრივილეგირებული სამართლებრივი მდგომარეობის შექმნას აწმყოში. გაწეული ისტორიული ღვაწლი არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც პრივილეგიის ლეგიტიმურობის წყარო. დიფერენცირება და ეკლესიისთვის სამართლებრივად უპირატესი მდგომარეობის შექმნა არ არის და არ შეიძლება იყოს კონსტიტუციის მიზანი. ამასთან, სასამართლო არ გამორიცხავს დიფერენცირების მართლზომიერებას ზოგიერთ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეწყობის ესა თუ ის ღონისძიება ობიექტურად და რაციონალურად იქნება დაკავშირებული ეკლესიის ღვაწლთან და კონკრეტულ ისტორიულ გარემოებებთან“.¹³

სასამართლომ მიუთითა, რომ განსახილველ სამართლებრივ ურთიერთობაში საქართველოს საპატრიარქოს პრივილეგირებულ მდგომარეობაში ჩაყენებას არ გააჩნია მყარი, გარდაუვალი კავშირი ეკლესიის ისტორიულ ღვაწლთან და მხოლოდ სახელმწიფოს კეთილი ნების გამოვლინებაა. შესაბამისად, სახელმწიფო კეთილმოსურნედ მოეპყრო მხოლოდ მართმადიდებელ ეკლესიას და ვერ უზრუნველყო ნეიტრალურობა რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ.¹⁴

¹¹ საქართველოს კონსტიტუციის დღეს მოქმედი რედაქციის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტი.

¹² საქართველოს კონსტიტუციის დღეს მოქმედი რედაქციის მე-8 მუხლი.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება. პ. 30-35.

¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/2/671 გადაწყვეტილება. პ. 36.

3. შემდეგი გადაწყვეტილება, რომელშიც სასამართლო იმავე პრობლემატიკას შეეხო, არის 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება საქმეზე „სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესია“, სსიპ „საქართველოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესია“, სსიპ „სრულიად საქართველოს მუსლიმთა უმაღლესი სასულიერო სამმართველო“, სსიპ „დახსნილ ქრისტიანთა საღვთო ეკლესია საქართველოში“ და სსიპ „საქართველოს სახარების რწმენის ეკლესია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ. ამ საქმეში დავის საგანს წარმოადგენდა „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 6³ მუხლის პირველი პუნქტის ის ჩანაწერი, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში გადაცემის შესაძლებლობას მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიისათვის. მოსარჩელები მიიჩნევდნენ, რომ სადავო დებულება ეწინააღმდეგება კონსტიტუციით განმტკიცებულ თანასწორობის უფლებას და იწვევს მოსარჩელე რელიგიური ორგანიზაციების დისკრიმინაციას რელიგიური ნიშნით.

მოსარჩელე მხარე აღნიშნავდა, რომ უთანასწორო მოპყრობა გამოიხატება იმაში, რომ მართლმადიდებელ ეკლესიას შეუძლია, საკუთრებაში მიიღოს ქონება უსასყიდლოდ, თუკი მთავრობა ამ გადაწყვეტილებას მიიღებს. თუმცა საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული სადავო რეგულირება საქართველოს მთავრობას ართმევს შესაძლებლობას, განიხილოს ქონების გადაცემის საკითხი სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებთან მიმართებით.

ამ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა თანასწორობის უფლების დარღვევა რელიგიური ნიშნით. სასამართლომ აღნიშნა, რომ სადავო ნორმით განსაზღვრული დიფერენცირება არ წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნას. იგი არ გამომდინარეობს საქართველოს ისტორიაში მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის შესახებ კონსტიტუციის დებულებიდან. სადავო ნორმა აწესებს განსხვავებულ მოპყრობას რელიგიური ნიშნით, რომელსაც არ გააჩნია საკმარისი, ობიექტური და გონივრული გამართლება. შესაბამისად, სადავო ნორმის საფუძველზე სახელმწიფო ქონების უსასყიდლოდ საკუთრებაში მხოლოდ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის გადაცემის შესაძლებლობის დადგენა ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციით განმტკიცებულ დისკრიმინაციის აკრძალვის უფლებას.

საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ „ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება, ერთი შეხედვით, ისტორიული ფაქტის კონსტატაციასთან არის დაკავშირებული. თუმცა მისი მნიშვნელობა მხოლოდ კონკრეტული გარემოების აღიარებით არ ამოიწურება. აღნიშნულზე მიუთითებს უშუალოდ სახელმწიფოსა და

ეკლესიის ურთიერთობის მარეგულირებელი კონსტიტუციური ნორმები. უპირველესად, სწორედ ამ ნორმებში პოვებს გამოხატულებას ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება. ... კონსტიტუციის ნორმები, ისევე როგორც კონსტიტუციური შეთანხმება, მოქმედებს აწმყოში და არეგულირებს სხვადასხვა შინაარსის სამართლებრივ ურთიერთობებს. შესაბამისად, კონსტიტუციის ხსენებული დებულება გარკვეულ სამართლებრივ შედეგებს აყენებს. აქედან გამომდინარე, სასამართლო ვერ გაიზიარებს მოსარჩელე მხარის პოზიციას, რომ ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება მხოლოდ ფაქტის კონსტატაციით ამოიწურება. გარდა კონსტიტუციაში პირდაპირ მითითებული დებულებებისა, საქართველოს კონსტიტუციის ... ჩანაწერს საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარებასთან დაკავშირებით ავტონომიური მნიშვნელობა გააჩნია და იგი უშუალოდ კონსტიტუციაში პირდაპირ მითითებული გარემოებებით არ ამოიწურება. ეს ჩანაწერი თავისთავად მოიაზრებს გარკვეული დიფერენცირების შესაძლებლობას. მაგალითად, ძირითადი კანონი არ მოითხოვს კონსტიტუციური შეთანხმების დადებას სხვა რელიგიურ ორგანიზაციებთან. შესაბამისად, კონსტიტუციის მოთხოვნები დაცული იქნება, თუ კონსტიტუციური შეთანხმება არ იქნება დადებული განსხვავებული რელიგიური კონფესიების წარმომადგენლებთან. ამის მიუხედავად, სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის მარეგულირებელი კონსტიტუციური ნორმები, მათ შორის ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება, არ გულისხმობს მართლმადიდებელი ეკლესიის პრივილეგიებულ მდგომარეობაში ჩაყენებას, ეს არ წარმოადგენს კონსტიტუციის ... მიზანსა და განზრახულობას“.¹⁵

სასამართლოს განმარტებით, „საქართველოს ისტორიაში ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების მიზანს არ წარმოადგენს მართლმადიდებლობის რელიგიური პრივილეგიების განმტკიცება და ეკლესიისთვის გარკვეული უფლების მინიჭება არ გულისხმობს იმავე უფლებით სხვა რელიგიური ორგანიზაციების მიერ სარგებლობის ხელშეშლას. ... ამგვარი ლოგიკა აგრეთვე გამომდინარეობს თავად ძირითადი კანონიდან. კერძოდ, მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარების ერთ-ერთ გამოხატულებას წარმოადგენს მისი დამოუკიდებლობა სახელმწიფოსაგან. რელიგიური ორგანიზაციის დამოუკიდებლობა წარმოადგენს რელიგიის თავისუფლების განუყოფელ ნაწილს და იგი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია დემოკრატიული სახელმწიფოს იდეის ყოფიერებისთვის. აქედან გამომდინარე, ცხადია, რომ ეკლესიის განსაკუთრებული როლის აღიარება დაკავშირებულია მის ისტორიულ ღვაწლთან და არ ემსახურება მართლმადიდებელი ქრისტიანული რელიგიისთვის ისტორიულ ღვაწლთან დაუკავშირებელი პრივილეგიებული სამართლებრივი მდგომარეობის შექმნას აწმყოში.

¹⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება. პ.18-20.

კერძოდ, დიფერენცირება და ეკლესიისთვის სამართლებრივად უპირატესი მდგომარეობის შექმნა არ არის კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის თვითმიზანი¹⁶.

დასკვნა

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო კონკრეტული დავების გადაწყვეტისას, კონსტიტუციის დებულებებს და სადავო ნორმებს ანალიზებს და აფასებს კონსტიტუციის ძირითადი პრინციპების კონტექსტში, რათა ეს ნორმები, განმარტების შედეგად არ დასცილდნენ კონსტიტუციაში გათვალისწინებულ ღირებულებათა წესრიგს. კონსტიტუციის მე-8 მუხლი არ წარმოადგენს მხოლოდ კონსტიტუციური შეთანხმების მიმართ წაყენებულ მოთხოვნას. იგი იმავდროულად მიუთითებს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის სფეროში მოქმედი საყოველთაო პრინციპების გათვალისწინების აუცილებლობაზე სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობის განსაზღვრისას, მათ შორის თანასწორობის მოთხოვნათა დაცვისა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობის საკითხში.¹⁷

¹⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება. პ.23-24.

¹⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის N1/1/811 გადაწყვეტილება. პ.21.